

Dit laatste worde niet over het hoofd gezien.

Lightfoot heeft eens beweerd, dat de Joden zichzelf veroordeeld hebben, toen zij in bepaalde uittalingen wel eens uitspraken, dat de heele „som“ (het „kort begrip“) van de „wet“ het geloof is, maar desondanks almaar volhielden: het moet van de werken komen.

En een knap joodsch exegeet van den laatsten tijd schijnt zijn best te doen, Lightfoot op dit punt aan bewijsmateriaal te helpen: hij vertaalt in Gen. 15:6 zelf: Abraham verliet zich op God, maar constateert desondanks, dat de christelijke exegeten nog altijd „in den ban“ van Rom. 4 en van Gal. 3 staan, hoewel, zegt hij, Gen. 15:6 daarmee niets te doen heeft, gelijk ook Paulus' rechtvaardigmakingsleer — „rechtvaardig alleen door het geloof“ — niets te maken heeft met het in Gen. 15:6 geconstateerde goddelijke tot-gerechtigheid-rekenen.

Geen wonder, dat deze joodsche exegeet ondanks den duidelijke tekst van Gen. 15:6 toch nog vasthoudt aan de joodsche idee van een goddelijken „notaris“, inplaats van vast te houden aan de christelijke belijdenis van onzen Vader-in-den-hemel: die joodsche interpreet laat Abraham tot God zeggen: ik dank U, ik vertrouw U; en hij laat vervolgens in antwoord daarop God tot Abraham zeggen: dat zal ik van u niet vergeeten (de belooning dus!). God dankt dan ook eveneens zijn zinszins Abraham. Het is hier alweer een zaak-van-koophandel: Abraham betaalt God, God betaalt Abraham.

Zoo wil de mensch altijd weer vertrouwen op zichzelf: hij geeft zijn „verdiensten“ in deposito bij Gods „Bank“ (dat is dus zijn „inleg“), en de Hemelsche Notaris keert straks prompt het hem toekomende kapitaal hem uit.

Maar in den tekst zelf komt Abraham in ander licht te staan. Neen, niet zoo bedoelen wij dit, alsof het geloof niet een plicht van Abraham was; onze belijdenis wijst zulk een dwaasheid af. Maar, als Abraham dezen plicht tegenover God vervult, door aan Hem geloof te schenken, dan is hij toch bezig met God als vrijen Belover. En dan stelt die God Abraham zoo afhankelijk van zich, juist in die belofte, dat Abraham terdege leert verstaan, dat voor wat God hem schenken gaat, geen enkel aanknopingspunt in Abraham zelf is; niet in zijn mannelijke potentie, niet in zijn geestelijk kapitaal, ook niet in zijn geloof. En ook niet in zijn „liefde“ (die trouwens van het geloof niet los te denken is). En ook dus niet in zijn „werken“, die van geloof en liefde niet los te maken zijn.

Want wie, gelijk Abraham, God aanneemt als Schepper van iets volkomen nieuws (Rom. 4:17), die kan ook in zijn geloof geen aanknopingspunt achteraf ontdekken. Hij zegt amen, niet op zijn geloof, zijn verwachting, maar op Gods beloften met hun inhoud van eenzijdig ontworpen en toegedachte en geschonken goederen. Waaronder ook zijn door de liefde werkend geloof is.

Vandaar dan ook, dat Abraham geen amen-zegt, dan nadat God tot hem belovend heeft gesproken. Het is er mee, als met den man, die

„bevestigd“ („verzegt“), dat God waarachtig is, maar die dan ook eerst een bevoegd getuigenis vernomen heeft, dat hij had aan te nemen (Joh. 3:33). Hij zei geen amen op zijn eigen godsde, doch op de zeer bepaalde concrete „woorden“ Gods. Hij verzegelde niet wat in hem was, doch wat van God gezegd werd. Dat noemt de bijbel „God groot-maken“. Hij is groot, nu wordt Hij als groot erkend. Dat noemt de bijbel: verzegelen, met een amen-woord, dat God de „Amen“ IS. Bevestigen, omdat Hij de Vaste IS. Het geloof heeft, zoo gezien, een amen-karakter.

Trouwens, op dit „amen-karakter“ der geopenbaarde waarheid, en het noodzakelijkerwijs erdoor vereischte, en ermee corresponderende „amen-zeggen“ van het geloof, wordt in de Schrift soms tot in een duidelijke woordspeling bij wijze van slagzin gewezen: zoo b.v. in Jes. 7:9: „im lo' ta'minoe, kiló' ta'minoe; wij zouden kunnen vertalen: geen amen-essentie? dan geen amen-existentie! als gij niet bouwt op Gods vaste woord, dan wordt gij niet gebouwd op een vasten grond; is de belofte niet uw hypostase, dan hebt ge geen hypostase (vasten grond). Evenzoo in 2 Kron. 20:20: ha'minoe bejah weh, te'aminoe: zeg amen tot Jahwe, en gij krijgt een amen-positie.

Constantie is dus het ééne, en zedelijke betrouwbaarheid het andere element dat in den een amen-karakter hebbenden Belover door den amen-zegger wordt erkend, en dit met „heel zijn verstand“ (theoretische, praktische, zuivere, empirische „rede“). „Hij kan, en wil, en zal in nood, zelfs bij het naadren van den dood, volkomen uitkomst geven“; dat zijn zoo de categorieën, die hier in een paar ademtichten zich doen gelden.

Zedelijke betrouwbaarheid en volharding (smogelijkheid) dus, — en deze beide dan in betrekking tot hetgeen beloofd is. Beloofd in hoorbare, leesbare, in getuigenisvorm vervatte woorden. Constantie, wederom in betrekking tot het beloofd: de Belover blijft bij wat Hij eenmaal gezegd heeft, zijn wil is constant, stereotiep, en — ook de krachten, waarover Hij vandaag beschikt, om zijn wil door te zetten, die zal Hij altijd bezitten, ook zijn kracht is constant en stereotiep. „Wat zijne liefde wil bewerken, ontzegt Hem zijn vermogen niet“. Dat zijn de elementen, het abc des geloofs.

Van dit abc bij vader Abraham geeft de Hollanders verblinde kinderen het beschamend onderrecht, als Hij hen met één ruk trekt uit de categorieën van betalen en koopen, van sparen en couponnetjes knippen, van God danken en door Hem bedankt worden. Dankt een heer zijn slaaf? Een rare vraag voor gewaande vorstenkinderen, van edel bloed. Maar als het neen geantwoord is, en dan het: „alzo ook gij“ hen heeft in het stof doen kruipen, wel, dan kunnen de gewaande vorstenkinderen van edel bloed met Abraham weer verbonden worden; dan zijn ze — door genade — Koningskinderen geworden, niet om hun edel bloed, maar ondanks hun adederengebroed met giftig bloed door het Dierbaar Bloed van Hem, die Zoon en Knecht was in zijn goddelijke mogendheid en naar haar Vrije Keus.

K. S.

De kolenbrander en de prelaten

Wie in oude boeken snuffelt, komt veel karbonkels tegen.

Zoo loopt een dogmaticus, die naar de rots teruggaat, waar hij uit gehouwen is, vast en zeker in oude folianten den carbonarius, d.w.z. den kolenbrander tegen 't lijf. Den kolenbrander, u mag ook zeggen: den kolensjouwer, als figuur.

De kolenbrander, ik weet niet precies, wat zoo'n man vroeger te doen had. Ik volg voor de vertaling latijnsche woordenboeken; maar ik geloof, dat ik wat meer in germaansche wouden had moeten leven, een paar eeuwen geleden, om goed te verstaan, wat die oude schrijvers benevens de woordenboeken nu precies bedoelen met een kolenbrander. In de oudere theologische werken, die over hem spreken, heet de man carbonarius. En zij praten zelfs — zoo ben ik aan het dankbare onderwerp gekomen — heel geleerd over de „fides Carbonarii“, soms zelfs over de „fides Carbonaria“. Het eerste woord (laatste letter: i) beteekent: het geloof van „den kolenbrander“, of misschien: van dien bekende kolenbrander, uit een bepaald verhaal, of legende (waarover straks). Maar dat laatste woord maakt die „fides carbonaria“ (laatste letter: a) tot een bepaald type van geloof: kolenbrandersgeloof, kolenbranderachtig geloof. Waarover straks. Als u maar weet, dat het gaat over een carbonarius, die in het ééne woordenboek als kolenbrander, in het andere als kolensjouwer gezien wordt, dan weet u voorloopig genoeg.

Probeert u eens, u zich den man voor te stellen? Misschien lukt het u beter dan mij. Ik moet eigenlijk naar den tijd van Plautus terug, geloof ik, om heelmaal te kunnen bevinden, waarom de vaders, al heel lang, juist dien kolenbrander als een type nemen, om speciaal aan zijn figuur een bepaald „soort“ van geloof te verbinden. U moet u niet op een dwaalspoor laten brengen, door de — overigens juiste herinnering, dat „carbonarius“ wel wat lijkt op „karbonkel“. Ze-

ker, zeker; en deze opmerking is fijner dan van den man, die daarnet ook een duit in 't zakje wou doen, en toen mompelde: karbonade. Laat hem naar den slinger gaan; alleen maar, loop gij nu niet meteen naar den goudsmid, die zoo'n vreëselijk keurige winkel heeft, met fluweel en zoo, en een indirect verlichtinkje, hier en daar, dien keurigen heer, die een stoffje, dat er niet eens is, nog wegblaast van een zijg étui. Met, misschien — een karbonkel??? Want ik wil u niet bij den man hebben. Het is er veel te netjes voor een kolenbrander-in-functie. De kerkelijke prelaat, die over de „fides carbonaria“, het kolenbranderageloof, zoo bijzonder deftig praten kan, zal, als hij! (want hij kan dat wel zich permitteeren) bij den zilversmid — achter den winkel — wordt ontvangen, vast zijn zwarten broeder in het karbonariërgeloof dár niet ontmoeten. (Misschien ontmoet hij hem straks, voor de balie van den karbonariërs- en soldatenraad, als de karbonkels van „de kerk“ in beslag, u begrijpt natuurlijk, dat dat zeggen wil: in bescheerming (!) genomen zijn door de Volksdemocratie, de Democratia Carbonaria. In dien winkel heeft dan de prelaat geen kolenbrander gezien; en als hij den kolenbrander achter de balie ziet, in den presidentszetel, en zichzelf er voor, aangeklaagde in een Proces op zijn oost-europeesch, dan zal de kolenbrander zijn „geloof“ en de prelaat zijn karbonkels kwijt zijn.) (Maar dat was nog toekomstmuziek in de dagen van 't kerklatijn over de fides carbonaria.)

Neen, neen. Het is waar, dat karbonkel van carbo (karbo) afgeleid is, net als Carbonarius. Een karbonkel is eigenlijk een kleine kool. Ik heb eens iets gelezen over de uitersten, die mekaar raken in deze wereld: zoo b.v. lagen vlak naast elkaar kool en diamant. Verder heb ik van kolen noch van diamanten verstand. De kleine kool, de karbonkel, wordt dus een Karbonkel. Maar het woord „carbo“ blijft kool betee-

beteekenen een bepaalde soort van aarde, die door de hitte is zwartgeblakerd, net als die zwarte kolen. Kijk we komen hier weer in de goeie buurt, een beetje van dien zilversmid vandaan.

Nu is een Carbonarius een levend mensch. Hij werkt in de kolen. Hij moet op zulke zwarte aarde zwarte kolen branden; en dat geeft maar rook en smook en smurrie. Zijn pak zit hem raar, en het ruikt niet prettig; en kijk niet naar zijn handen: hij weet het zelf wel, dat hij van die toonbank met karbonkels onder 't glas afblijven moet. Zwart als een schoorsteenveger, die niet een italiaansche is, en dan deftig: ik ken er zoo één uit mijn jeugd: hij veegde echt den schoorsteen, en had voorts een prachtige zaak in wandelstokken en parapluies en parasols. Heusch. Zijn naam was italiaansch; hij zelf, meen ik, ook. Zijn winkel kon met dien van den zilversmid concurreeren in reinheid en deftigheid. Ook daar hielp hij de klanten. Een prachtkerel; vond ik, als jongen. Maar die oude theologen bedoelden een riw en ongeschoren exemplaar van de carbonarische soort, Doodgewoon. Want toen die deftige latijnsche theologenboeken schreven over de fides carbonaria, toen waren nog alle katjes grauw, en alle kolenbranders zwart, graadverschillen daargelaten. U moet u verplaatsen in den tijd der middel-euwen. En later. Toen waren de kerkregenten, eerst bij Rome, en later ook min of meer bij onze vaderen-naar-den-geest, — de dordsche synode was veel deftiger dan de amersfoortsche! — min of meer deftig: en de kolenbrander gold algemeen als iemand die geen intjn kende, en die voorts onder 't leekengedje tot de „mindere“ klasse behoorde, want hij was zwart. En alleen een bruid uit het Hooglied is voor allegorische preeken zwart-en-liefelijk. Van een echten kolenbrander zegt men dat niet zoo gauw; allegorie is voor den Zondag, als men wierook brandt; en kolen brandt men van Maandag tot Zaterdag; en het ruikt er, nu ja.....

Maar we dwalen af. Over het ontstaan der theologische spreekwijze van een karbonariërs-geloof las ik onlangs twee auteurs op éénzelfden avond.

De ééne zei: wel, dat men erover praten ging, dat zit zóó:

Er zit een legende achter. De duivel, die overal de zwakke plekjes vinden kan, kwam, volgens de legende, eens in een donker woud naar een werkplaats van de kolenbranders toe. Hij opende een dispuut met een der aanwezigen. Dat verliep dezen keer anders dan Mefisto's dispuut met den geleerden Faust. Natuurlijk. Hij vroeg den eenvoudigen werkmán, zwart van het stof: vertel me eens den inhoud van uw algemeen ongetwijfeld christelijk geloof: ieder hoore op Zondagavond zich die vraag stellen, en keere tot zich in, als ook hij den mond vol tanden hebben mocht. Vertel me eens, vroeg de duivel den man, wat jij nu precies geloof. Het antwoord was: ik geloof wat „de kerk“ geloof. De duivel hield aan: en wat geloof „de kerk“ dan? „De kerk“, dat weet u, is voor den roomschen en den kolenbranderstijd niet de heele kerk, met inbegrip van den kolenbrander zelf, doch de geestelijkheid, de hooggeplaatsten. Waarom dan ook Faust wel aan geestelijke heeren-karbonkel-dragers, maar niet aan kolenbranders dacht, toen hij Mefisto hoorde snuiven, dat de kerk een goede máág had. Alzo was de vraag: wat geloof de kerk dan? Het antwoord luidde: de kerk geloof datgene wat ik geloof. Waarop de duivel kwam tot de „echemuthia“: letterlijk: hij hield zijn mond. Hij had geen woord meer; hij had van zooveel eenvoud niet terug. De schrijver, die die legende doorgaf, vertelt er dan bij, dat de kolenbrander door de geestelijken, in hun sermoenen, daar niet om berispt, doch erom geprezen werd: hij zou goed geantwoord hebben. Waarna de pastoors van den preekstoel afkwamen, om nu met de geleerde heeren te gaan spreken, weer in het latijn. Ze zeiden: fides implicita: d.w.z.: er is een onhelder, een vaag, een niet tot in de puntjes uitgewerkt geloof. En er is ook een fides explicita, d.i.: een geloof, dat wel weet, hoe de vork in den dogmatischen steel zit. Of in den canonischen dan, d.w.z.: den kerkrechtelijken. Den hiërarchischen.

Zoo ongeveer de legende. Men vindt ook een variatie op dit thema, in de preekboekjes verschenen: volgens andere lezing zou niet de duivel op den kolenbrander afgekomen zijn, maar een mensch-van-vleesch-en-bloed, al was het dan een geleerde. Die zou de vraag hebben gesteld, en de karbonariër had dan toen de twaalf artikelen opgezegd. Pas toen de interpretatie (!) van die artikelen gevraagd was, eerst TOEN had de kolenbrander gezegd: na veel vijven en zessen: ik geloof hetgeen de kerk geloof, en zij geloof, wat ik geloof. De cirkelredeneering dus. Hij schaamde zich niet; want cirkelredeneeringen zijn, geloof ik, geloofsredeneeringen in veel gevallen. Alleen maar: je moet den cirkel zien, en er binnen zijn, en dan daar ook inderdaad redeneeren. De twaalf artikelen zelf trekken geen cirkel, maar een voortgaande lijn. Een rechte. Doch, hoe het zij: de roomsche kerk zegt officieel: láát de kerk voor den kolenbrander gelooven; „geloóven“ en „weten“ hebben nooit hetzelfde object, en de onfeilbare kerk zegt het, en neemt met impliciet geloof genoegen. Natuurlijk niet los van het expliciete.

Een ander auteur, sprekende over den merkwaardigen term, zei: bij die „fides carbonaria“ denk ik niet zoozeer aan den kolenbrander, als aan de kool. De kool, die gebrand worden moet. Die is

zwart
schrijv
de the
gewor
v u u
Christ
haar
motie
Maar
ben ge
ciet),
die de
ze we
men
impul
gaat
laat t
loof, d
versje
de He
brenge
den G
Een
zich is
den ko
leen
(impli
het m
Ik g
officie
laatste
lecken
Maar
delinge
gen da
gen d
loof, —

Ons
van de
zen. M
blad,
zitt: w
de kan
geeft,
Maar
willen
er ond
herleef
en kla
kerkor
dit kos
karbon
preek
met ko
prelate
dan ap
kronke
ken in
dat no
kunnen

En,
de onn
log op
kort s
maar B
ergens
invitat
teert.
zelfden
Het w
„kerke
zoo en
gezoek
Onl
niet i
niet i
wou:
ker, w
bladen
op eu
mogelij
afstanc
serie
krijgt
met ee
ment
dàn
sterke
zijn br
minste
Maar
En dar
als do
het die
Ik l
EIGEN
dezen
Moeten
aanva
A. Bos
den He
van te
wij. Ma
weg-vo
Bos aa